

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ
ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У ФАХОВІЙ ОСВІТІ

Збірник наукових праць

*За матеріалами Всеукраїнської заочної науково-практичної
конференції «Педагогічні інновації у фаховій освіті»
(20 грудня 2012 р., м. Ужгород)*

Випуск 3

Ужгород
2012

УДК 371.351:37.015.3
ББК74.58+88.8
П24

Редакційна рада збірника:

Вашук Ф.Г. доктор технічних наук, професор
(голова ради)
Положин М.М. доктор філологічних наук, професор
Вовканич І.І. доктор історичних наук, професор

Редакційна колегія:

Борзенко С.Г. кандидат педагогічних наук, доцент
Іванченко Є.А. доктор педагогічних наук, професор
Кляп М.І. кандидат педагогічних наук, доцент
(відповідальний редактор)
Козловська І.М. доктор педагогічних наук, ст. н. с.
Росул В.В. кандидат педагогічних наук, професор
Слісаренко Н.В. доктор педагогічних наук, професор
Староста В.І. доктор педагогічних наук, професор
Тархан Л.З. доктор педагогічних наук, професор
Якимович Т.Д. кандидат педагогічних наук, ст. н. с.
(заступник відповідального редактора)

Рецензенти:

Сліпчишин Л.В. кандидат педагогічних наук, ст. н. с.
Дутка Г.Я. доктор педагогічних наук, доцент

*Рекомендовано до друку вченою радою
Закарпатського державного університету
(протокол № 4 від 24 грудня 2012 р.)*

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації серія КВ № 19461–9261 Р,
видане Державною реєстраційною службою України 28.09.2012 р.*

© Закарпатський державний університет, 2012

Сергій Максименко

*Структура особистості: теоретико-методологічний
аспект*..... 8

Ірина Козубовська

*Деякі аспекти досвіду підготовки фахівців у вищих
навчальних закладах США*..... 20

Мар'яна Марусинець

*Психолого-педагогічні аспекти дослідження професійної
ідентичності особистості*..... 28

Тетяна Герлянд

*Шляхи та засоби забезпечення професійної
спрямованості загальноосвітніх дисциплін у ПТНЗ
аграрного профілю*..... 37

Лариса Джулай

*До питання формування змісту фахової підготовки
молодших медичних сестер*..... 45

Олена Яцина

*Розуміння та інтерпретація соціально-психологічної
компетентності особистості в контексті постмодер-
ністської парадигми*..... 55

Олександр Богів, Василь Росул

*Розвиток педагогічної освіти на Закарпатті з кінця
XVIII ст. до середини XX ст*..... 61

Уляна Ханас

*Філософія гуманітарної освіти як фактор формування
суспільної свідомості*..... 76

Лариса Зданевич

*Дитяча дезадаптованість у координатах міждисциплі-
нарного дослідження*..... 86

Олександр Трифан

*Навчальні плани та програми з фізичного виховання в
освітніх закладах Закарпаття на початку XX ст*..... 95

Олександра Дубницька

*Історичні аспекти розвитку професійно-технічної
освіти Західного регіону України*..... 102

Тетяна Пригара

*Окремі аспекти впливу кібернетичного простору на
формування особистості*.....

Галина Марчук

*Соціальне пізнання як складова становлення соціального
досвіду в старшому дошкільному віці*.....

<i>професійна підготовка майбутнього вчителя як гуманістична взаємодія педагогів та студентів.....</i>	
Тетяна Ваколя	217
<i>Дослідницька компетентність майбутнього вчителя як необхідна умова ефективного навчання.....</i>	
Інна Кондратець	223
<i>Педагогічні умови формування рефлексивної культури педагогів дошкільних навчальних закладів.....</i>	230
	240
	247
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ МОЛОДІ.....	255
Світлана Онопченко	
<i>Формування готовності майбутніх фахівців з програмної інженерії до використання інноваційних технологій у професійній діяльності.....</i>	256
Тетяна Нерода	
<i>Проектування електронного підручника як компонента комп'ютеризованої навчальної системи.....</i>	263
Людмила Пермінова	
<i>Ділові ігри в практиці вищу.....</i>	270
Сергій Петренко	
<i>Інноваційні технології у процесі формування ІКТ-компетентності майбутнього вчителя початкової школи.....</i>	277
Олена Попадич	
<i>Показники правового виховання майбутніх фахівців комп'ютерної галузі.....</i>	283
Дана Данко	
<i>Інноваційні методи підготовки майбутніх соціальних працівників до застосування технологій медико-соціальної роботи в професійній діяльності.....</i>	292

СОЦІАЛЬНЕ ПІЗНАННЯ ЯК СКЛАДОВА СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ В СТАРШОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

У статті розглядається проблема соціалізації дітей дошкільного віку. Розкриваються особливості соціального пізнання як складової становлення соціального досвіду дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: соціальне пізнання, соціальний досвід, соціалізація, соціум.

Постановка проблеми. Особлива увага на сучасному етапі надається проблемам соціального становлення людини, посилюється інтерес до проблеми соціалізації особистості, вивчення механізмів “входження” людини в суспільство. В психолого-педагогічній науці проблеми виховання та розвитку науковці пов’язують, перш за все, з оволодінням дитиною соціальним досвідом. Соціальний досвід в першу чергу розглядається як результат активної взаємодії з оточуючим світом, становлення якого не може бути обмежене лише засвоєнням певної суми знань, навичок, зразків, оскільки пов’язане з оволодінням способами діяльності та спілкування.

Однією з найважливіших складових процесу становлення соціального досвіду дітей дошкільного віку є соціальне пізнання. Картина світу, що формується в свідомості дошкільника, дозволяє йому краще розуміти себе та інших. Соціальне пізнання створює основу для Я-концепції, яка сприяє усвідомленню взаємин з самим собою, оточуючими людьми та цілим світом, розширює межі індивідуальності. Соціальне пізнання спрямоване на отримання дітьми знань про соціальний світ, воно активізує пізнавальні процеси, забезпечує адаптацію в соціумі, відкриваючи перспективи в набутті досвіду. Результатом соціального пізнання є цілісне уявлення про світ, адекватна орієнтація в сфері людських відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психолого-педагогічній науці останнього десятиріччя виконано багато робіт, присвячених аналізу проблеми соціалізації та становлення соціального досвіду дошкільників. В роботах обґрунтовано загальні положення і основи даної проблеми (С.А. Козлова (1998); О.Л. Кононко (1998); Т.І. Поніманська (1999); А.М. Богущ, Л.О. Варяниця, Н.В. Гавриш, С.М. Курінна, І.П. Печенко (2006).

Аналіз соціально-педагогічних досліджень свідчить про зростаючий інтерес учених до проблеми ранньої соціалізації дітей. Визначено соціально-педагогічні умови збагачення дитячої субкультури на етапі дошкільного дитинства та молодшого шкільного віку, формування соціальних уявлень, методи впливу на становлення позитивних взаємин

однолітків (В.Абраменкова, В.Алфімов, І.Зверєва, А.Капська, С.Козлова, О.Кононко, С.Куліковська, Ю.Лебедєв, С.Литвиненко, А.Мудрик, І.Печенко, Л.Хухласва, В.Ямницький та ін.).

Мета статті: обґрунтувати особливості становлення соціального досвіду дітей старшого дошкільного віку в процесі соціального пізнання.

Виклад основного матеріалу. Соціальне пізнання дошкільника являє собою процес активізації пізнавальних процесів дитини, які забезпечують побудову цілісної картини світу, її орієнтування в оточуючому соціумі та які регулюють поведінку через усвідомлення ставлень до найближчого соціального оточення, власного Я, людей і життєвих подій [2].

В цілому розвиток соціального пізнання в дошкільному віці як становлення ставлень дитини до інших доводить, що у дошкільника першочергово формуються уявлення тільки про ті міжособистісні відносини, в які він безпосередньо залучений. Вже в старшому дошкільному віці дитина активно прагне встановлювати комунікативні відносини, спираючись на знання та уявлення про інших людей, про себе. Таким чином дитина долучається до широкого спектра подій, пізнає соціальний світ і своє місце в ньому.

Головною складовою психолого-педагогічного механізму соціального досвіду виступає діяльність (Л.С. Виготський, О.В. Запорожець, О.М. Леонтєв, Д.Б. Ельконін). Дослідження показали, що накопичення досвіду відбувається в притаманній дитині діяльності [6].

Розвиток соціального пізнання дітей 5-6 років відбувається в ігровій діяльності. Гра, з одного боку, є провідним видом діяльності дитини, з іншого – продуктивною для розвитку спілкування, співпраці та становлення соціальних навичок. У формуванні соціального досвіду дітей найкращих результатів можна досягти, граючи з дитиною. Досвід, який дитина отримує в грі, поступово переноситься на всю життєдіяльність. Кожна гра виконує виховну, соціалізуючу, комунікативну функції, формує типові навички соціальної поведінки та систему цінностей дитини. Саме в грі дитина вчиться поводитись відповідно до ігрової ситуації, розвиваються вміння відчувати та думати так, як думає інша людина в певній рольовій позиції, усвідомлювати свою поведінку і керувати нею. В ігровій діяльності інтенсивно розвивається спілкування старших дошкільників з однолітками, що відкриває їм нові перспективи в

соціальному пізнанні. Ігрова взаємодія дозволяє дітям засвоювати зміст соціальних ролей, правил і норм поведінки, розігрувати взаємини дорослих, оцінювати себе та інших, бути об'єктом уваги, оцінки дорослих і однолітків. Гра стає школою соціальних відносин, в якій дитина моделює способи спілкування, які спостерігає в оточуючому світі. Відображаючи в грі події оточуючого світу, дитина стає їх учасником, знайомиться зі світом, діє активно, щиро переживає все те, що уявляє в грі. Саме в щирості переживань дитини і полягає сила виховного впливу гри [3].

Аналізуючи дані спостереження за іграми дітей, ми виявили, що старші дошкільники спроможні втілювати наявні у них знання в різні види діяльності. А саме діти проявляють підвищений інтерес до соціальної дійсності. Це виявляється в тому, що діти беруть участь у різних іграх і є ініціаторами цих ігор, відтворюють поведінку, діяльність дорослих в іграх, відображають явища суспільного життя. Ігри дітей відображають їх інтереси, уявлення, цінності. Однак варто зазначити, що діти стали менше грати в сюжетно-рольові ігри, натомість відтворюють теми, запозичені з теле- та мультфільмів, у яких виконують ролі незвичних героїв.

Тому вихователю необхідно звернути увагу на формування у дітей умінь спільно будувати та розвивати сюжети, розуміти партнерів по грі, узгоджувати свої дії з ними. Для цього нами було організовано спільний переказ знайомого художнього твору, в якому діє правило черговості; спільне придумування казки або оповідання, які у подальшому використовувались як ігрові сюжети; після запам'ятовування дітьми сюжету, пропонувалось розіграти їх. Це є умовою для накопичення досвіду ролювої поведінки.

Розвиток соціального пізнання дитини суттєво підвищується в процесі спілкування з близькими дорослими. Батьки створюють емоційні передумови до взаємодії з людьми, впливають на засвоєння норм і вимог з боку соціального оточення, в результаті дитина набуває ті чи інші особистісні риси.

Необхідно зауважити, що соціальний розвиток дитини неможливий без допомоги дорослого, але необхідно пам'ятати про міру його участі в цьому процесі. Він може здійснюватись за умови, що дорослий дає дитині можливість виступати як в ролі об'єкта виховного впливу, так і в ролі суб'єкта власного розвитку. Як зазначає Т.І.Поніманська, саме відносини з дорослим презентують дитині суспільство, багатство відносин в ньому й уперше включають її в соціальну взаємодію [4].

Світ дорослих людей приваблює дитину. Вона бачить в дорослій людині, звичайно ж не усвідомлюючи того, перспективу власного розвитку, шукає свій ідеал, вибирає для наслідування з різноманітної діяльності, яку спостерігає, визначену і притаманну конкретній людині. І

щоб ввести дитину в складний світ людських взаємин, необхідна допомога дорослого [1].

На формування соціального досвіду в процесі виховання значно впливають оточуючі люди, разом з тим сама дитина докладає певних зусиль для зміцнення уявлень про себе, що призводить до активізації процесу соціального пізнання. Дошкільники докладають багато зусиль, щоб дізнатись про себе якомога більше, вони порівнюють себе з ровесниками та дорослими, знаходять схожість і відмінності в звичках, рисах характеру, соціальних ролях, походженні. Вже на шостому році життя діти здатні чітко характеризувати себе через соціальні взаємини. Пізнаючи себе, дошкільник отримує знання про оточуючий світ і на їх

основі вибудовує свою поведінку та взаємини з іншими людьми. Ідентифікація з батьками породжує у дітей здібність подумки реагувати на самих себе так, як це робили батьки. Якщо дитина розуміє, що для оточуючих людей вона не цікава, помічає їх байдужість, в основному чує негативні оцінки, то, напевне, це стане негативною основою для самосприйняття. А відтак, низька самооцінка призведе до високої тривожності, як наслідок, соціальні контакти будуть відрізнятися нестійкістю або агресивністю – в цілому низькою продуктивністю та ефективністю.

Показниками сформованості соціального досвіду є взаємодія з дорослими, вміння поводити себе у відповідності з правилами поведінки, успішно діяти під керівництвом дорослого або разом з ним, вміння користуватися допомогою дорослого, дякувати за неї; виявлення дитиною симпатії до подібних собі, прагнення реалізувати чужі ідеї і наслідувати приклад співчуття і допомоги іншим, контроль своїх імпульсів, виконання правил поведінки в групі за відсутності вихователя, знання структури своєї сім'ї, знання про життя в суспільстві. Однак, на наш погляд, соціальний досвід дитини формується, в першу чергу, під впливом дорослого та на його прикладі. Адже дорослий є носієм знань соціального досвіду та об'єктом наслідування [5].

У період дошкільного дитинства соціальне пізнання реалізується в безпосередній життєдіяльності дитини. В цей період досвід дошкільника інтенсивно розширюється: в повсякденному житті та в грі дитина активно засвоює нові соціальні ролі; життєві події стають все більш різноманітними; для дитини особливого значення набувають ті дорослі, які посідають вагомe місце в її житті, яких вона виділяє, симпатизує їм, орієнтується на них. Старший дошкільник, пізнаючи соціальний світ, йде шляхом самостійного вибору найбільш сприятливих умов свого розвитку, а також визначення для себе значимих життєвих подій. Такий, обраний дитиною шлях, відкриває нові можливості розвитку її соціальності. В

результаті соціального розвитку засвоюється певний обсяг соціальної інформації, система ціннісних орієнтацій, формується досвід соціальної діяльності, здатність до спілкування з оточуючими.

Соціальне пізнання дитини присутнє в різних проявах і якість, здійснюється в ході індивідуальної діяльності, практичної взаємодії та спілкування з дорослими і однолітками. Можливості соціального пізнання дітей дошкільного віку обумовлені їх фізичним, психічним і соціальним розвитком. Джерелом для розвитку процесу соціального пізнання в старшому дошкільному віці є відповідно організоване середовище життєдіяльності дитини, яке повноцінно забезпечуватиме формування її індивідуальності, створюватиме основу для становлення в новій соціальній якості.

Розвиток процесу соціального пізнання в дошкільному віці тісно пов'язане з розвитком пам'яті, мови та мислення, сенсорним розвитком

дошкільника, соціально-побутовою орієнтацією. Становлення пізнавальної сфери, в свою чергу, визначає напрямок стабілізації емоційно-вольових процесів. Ці досягнення дозволяють дітям старшого дошкільного віку не просто пристосовуватися до світу людей, але й активно та ефективно просуватися в напрямі освоєння життєвого простору. Тому дітей, що відвідують дошкільний заклад, слід учити розуміти значення виховної діяльності, а відтак формувати в них уявлення про те, що вихователі, поряд з батьками – найближчі дорослі, порадики, друзі дітей. До них слід виявляти повагу, турботу, розуміти їхню авторитетність. Дітей учать прислухатись до порад і настанов педагогів, звертатись до них із запитаннями та по допомогу, не заважати, не засмучувати своїх наставників, бути готовими зробити їм приємність своїми вчинками, виправдати довіру. Діти повинні виявляти готовність до спілкування з вихователем та ініціативу в спільній діяльності з ним, радіти похвалі, цінувати довіру.

Критеріями сформованості соціального досвіду дітей старшого дошкільного віку є:

– поведінковий, показниками якого є: уміння дітей поводити себе в колективі, будувати безконфліктні взаємини, контролювати свої емоції та настрої; готовність до розв'язання проблемних ситуацій, а також адекватна самооцінка; позитивне сприйняття себе й оточуючих, усвідомлення свого місця в соціумі;

– пізнавально-інтелектуальний критерій виявляється в обізнаності з елементарними соціальними нормами; вмінні використовувати набуті знання в життєвих ситуаціях; здатності до аналізу ситуацій та багатоваріантного розв'язання проблемних завдань; рівні розвитку уяви та

мислення, а також наявності елементарних знань про себе; здатності визначати власні позитивні та негативні риси;

– комунікативний критерій, до показників якого відносяться: уміння вибирати адекватні способи спілкування з оточуючими; володіння соціально прийнятими способами вираження емоцій; вміння використовувати влучні образні вирази;

– гумористичний критерій, показниками якого є: наявність почуття гумору, що виявляється у здатності до розуміння смішного та спроможності створювати смішне.

Значущим у формуванні в старших дошкільників позитивного сприймання соціального світу, на наш погляд, є застосування комплексу адекватних педагогічних засобів, що ефективно реалізують виховні цілі. Відповідно можна виокремити такі, як:

– розв'язання проблемних ситуацій, педагогічну провокацію, етичні бесіди, художній аналіз літературних творів, оцінно-етичний коментар художніх творів, інтегровані заняття, полілог, оцінний коментар, психологічне інтерв'ювання, жартівливі діалоги, гру-стратегію, пошуково-

експериментальну діяльність, моделювання, схематизацію, аналіз піктограм, створення словника ситуацій, рухів, жестів, відчуттів тощо.

Висновки. Основою соціалізації особистості є соціальний досвід, засвоюючи який дитина здійснює власний саморозвиток та самореалізацію, стає соціально компетентною. Показниками сформованості соціального досвіду є взаємодія з дорослим, вміння поводити себе у відповідності з правилами поведінки, успішно діяти під керівництвом дорослого або разом з ним, вміння користуватися допомогою дорослого, дякувати за неї; виявлення дитиною симпатії до подібних собі, наслідувати приклад, співчуття і допомоги іншим, контроль своїх імпульсів, виконання правил поведінки в групі за відсутності вихователя, знання структури своєї сім'ї, знання про життя в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: [підручник для ВНЗ] / А.М. Богуш, Н.В. Гавриш – К., 2008. – 408с.
2. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): навч. посіб. для вищ. навч. закладів / О.Л. Кононко – К., 1998. – 255с.
3. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: навчально-методичний посібник / за ред. Г.С. Тарасенко. – К., 2010. – 320с.

228

4. Поніманська Т.І. Теоретико-методичні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку: монографія / Т.І. Поніманська. – Рівне: РДГУ, 2006. – 364с.
5. Козлова С.А. Теория и методика ознакомления дошкольников с социальной действительностью / С.А. Козлова. – М., 1998. – 160с.
6. Развитие социальных эмоций у детей дошкольного возраста / под ред. А.В. Запорожца и Я.З. Неверович. – М., 1986.

Марчук Г.В. Социальное познание как составная становления социального опыта в старшем дошкольном возрасте

В статье рассматривается проблема социализации детей дошкольного возраста. Раскрываются особенности социального познания как составной становления социального опыта детей старшего дошкольного возраста.

Ключевые слова: *социальное познание, социальный опыт, социализация, социум.*

Marchuk G.V. Social cognition as a component of formation of the social experience in senior preschool age

Summary. The article deals with the question of socialization of senior preschool age children. The peculiarities of the social cognition as the component of formation of the social experience in senior preschool age are

disclosed.

Key words: *social cognition, social experience, socialization, society.*

Наукове видання

**ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ
У ФАХОВІЙ ОСВІТІ**

Збірник наукових праць

Випуск 3

Оригінал-макет видання виготовлено і тираж віддруковано
у редакційно-видавничому відділі Закарпатського державного університету

Відповідальний редактор М.І.Кляп
Технічна редакція та комп'ютерна верстка О.В. Кліменко
Обкладинка А.І.Бродич
Коректура Т.М.Алексеева

Підписано до друку 24.12.2012 р. Формат 60x84/16
Умовн. друк. арк. 16,3. Тираж 100 прим.

Адреса редакції:

Україна, Ужгород, вул. Заньковецької, 89 А,
тел.(03122) 66-20-51, тел./факс (0312) 61-25-35

Закарпатський державний університет

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

Серія ДК №3340 від 16.12.2008 р.

П24

Педагогічні інновації у фаховій освіті: збірник наукових праць /Ред.кол.:
М.І.Кляп (відпов. редактор), С.Г.Борзенко, Є.А.Іванченко та ін. – Вип.3. –
Ужгород: ЗакДУ, 2012. – 360 с.

ISSN 2307-3594

У збірнику опубліковано результати теоретичних, методичних та
емпіричних досліджень науковців з проблем сучасної фахової освіти,
висвітлено психолого-педагогічні та соціальні аспекти професійної

підготовки фахівців, які обговорювалися на Всеукраїнській заочній науково-практичній конференції, що відбулася 20 грудня 2012 р. в м. Ужгород.

ББК 74.58+88.8

УДК 371.351:37.015.3